

Dėl Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų ir išlaidų deklaravimo Europos Komisijai.

Finansų ministerija, vadovaudamasi Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos 2007 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1139 (Žin., 2007, Nr. 114-4637; 2012, Nr. 90-4698) (toliau – Atsakomybės taisyklės), 5.3.1 punktu, pagal kurį ji teikia paaiškinimus dėl teisės aktų, reglamentuojančių strategijos ir veiksmų programų administravimą ir finansavimą, jų detalizavimo dokumentų ir metodinių nurodymų (šiuo atveju – Metodinių pažeidimų tyrimo ir nustatymo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 1K-173 (Žin., 2009, Nr. 67-2716) (toliau – Rekomendacijos) taikymo, teikia paaiškinimą dėl iš Europos Sąjungos (toliau – ES) fondų lėšų bendrai finansuojamų projektų (toliau – projektai) viešųjų pirkimų pažeidimų tyrimo, nustatymo ir šalinimo.

Paaiškinimą Finansų ministerija teikia, siekdama užtikrinti tinkamą ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemos veikimą, teisės aktų, reglamentuojančių pažeidimų tyrimo, nustatymo ir šalinimo tvarką, vienodą taikymą, kad Europos Komisijai būtų deklaruojamos tik tinkamos finansuoti išlaidos ir atsižvelgdama į institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, patvirtintą Europos Komisijos 2007 m. balandžio 26 d. sprendimu Nr. K(2007)1808, ir veiksmų programas (toliau – institucijos), paklausimus, kokios finansinės korekcijos projekto vykdytojams turi būti taikomos, kai teismas projekto vykdytojo sutartį su tiekėju pripažįsta niekine ir negaliojančia nuo jos sudarymo momento (pvz., VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros 2012 m. sausio 9 d. raštas Nr. ESF-12-SD-00459, Vidaus reikalų ministerijos 2012 m. balandžio 24 d. raštas Nr. 1D-2947(22) Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros 2012 m. gegužės 30 d. raštas Nr. APVA-2141), ir į Finansų ministerijos 2012 m. vasario 1 d. organizuotame susitikime dėl projektų viešųjų pirkimų pažeidimų tyrimo svarstytus klausimus.

Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (Žin., 1996, Nr. 84-2000; 2006, Nr. 4-102, 2011, Nr. 123-5813) (toliau – VPI) 8² straipsnio 1 dalies 2 punktą Viešųjų pirkimų tarnyba (toliau – VPT) vykdo VPI ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pažeidimų prevenciją, kontroliuoja, kaip laikomasi šių teisės aktų reikalavimų ir sudarytų pirkimo sutarčių sąlygų išigyjant reikalingų prekių, paslaugų ar darbų ir kaip užtikrinamas tinkamas pirkimų planavimas, pirkimo sutarčių vykdymas, taip pat vertina pirkimo sutarčių įvykdymo rezultatus.

Pagal VPI 8² straipsnio 2 dalies 6 punktą VPT turi teisę, įtarusi VPI ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pažeidimus ir vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, įpareigoti perkančiąją organizaciją (toliau – PO) sustabdyti pirkimo procedūras, kol VPT pateiks PO pateiktų dokumentų ir sprendimų vertinimą, o nustačiusi šiuos pažeidimus – įpareigoti PO nutraukti pirkimo procedūras, pakeisti ar panaikinti neteisėtus sprendimus ar veiksmus.

VPI 8² straipsnio 2 dalies 10 punkte yra nustatyta, kad VPT, nustačiusi VPI ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pažeidimus, gindama viešąjį interesą, turi teisę kreiptis į teismą dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia ir (ar) alternatyvių sankcijų taikymo. VPT priima sprendimus nešališkai ir savarankiškai (VPI 8² straipsnio 3 dalis).

Taigi, pagal VPI teisė pripažinti pirkimo sutartį negaliojančiomis ir (ar) taikyti sankcijas yra suteikta teismui (VPI 8² 2 dalies 10 punktas, 93, 95–95² straipsniai). Todėl tuo atveju, jeigu PO arba pirkimo sutarties šalys bendru sutarimu jos nenutraukia, ar pagal sutarties nuostatas nėra galimybės vienašališkai nutraukti sutartį, VPT gali pasinaudoti jai suteikta teise kreiptis į teismą dėl sutarties pripažinimo negaliojančia. VPI 95¹ straipsnyje nustatyti atvejai, kuriais teismas pripažįsta pirkimo sutartį negaliojančia, VPI 95² straipsnyje nustatyti atvejai, kuriais teismas taiko alternatyvias sankcijas.

Atsižvelgiant į tai, tais atvejais, kai VPT, vykdydama VPĮ 8² straipsnyje ir Atsakomybės taisyklių 16.1–16.3 punktuose nustatytas funkcijas, nagrinėdama projektų viešųjų pirkimų atitikties VPĮ ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų reikalavimams, kai pirkimų sutartys jau yra sudarytos, institucijoms raštu pateikia išvadą, kad pirkimo sutartis pripažįstama negaliojančia, tačiau dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia ar alternatyvių sankcijų taikymo į teismą nesikreipia, institucijos, tirdamos, nustatydamos ir šalindamos projektų pažeidimus, turėtų vadovautis Rekomendacijų 26 punktu. Rekomendacijų 26 punkte nustatyta, kad institucijos dėl nustatytų viešųjų pirkimų pažeidimų turėtų taikyti 2007 m. lapkričio 29 d. Europos Komisijos Fondų koordinavimo komiteto patvirtintose Rekomendacijose dėl finansinių pataisų, taikytinų iš struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo bendrai finansuojamoms išlaidoms, kai nesilaikyta viešojo pirkimo taisyklių, nustatymo (COCOF 07/0037/03-L) (toliau – COCOF gairės) nustatytas finansines korekcijas.

Institucijos, vadovaudamosi Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1443 (Žin., 2008, Nr. 4-132; 2012, Nr. 56-2785) (toliau – PAFT), 197 punktu, tiriančios pažeidimus ir priimančios sprendimus dėl pažeidimų, turi vadovautis proporcingumo principu ir atsižvelgti į pažeidimo pobūdį, o sprendžiant dėl finansinių korekcijų dydžio, turėtų būti įvertintos visos su viešųjų pirkimų pažeidimu susijusios aplinkybės (Rekomendacijų 4 punktas), įskaitant VPT nustatytus VPĮ straipsnių pažeidimus, siekiant tiksliai nustatyti COCOF gairių punktą, pagal kurį bus taikoma finansinė korekcija.

Tais atvejais, kai VPT viešojo pirkimo metu priimtą sprendimą ir sudarytą pirkimo sutartį pripažįsta negaliojančiais bei pripažįsta projekto vykdytojo sutartį su tiekėju negaliojančia nuo jos sudarymo momento ir kreipiasi į teismą, kuris pripažįsta projekto vykdytojo sutartį su tiekėju negaliojančia ir įpareigoja nutraukti sutartį, ar priima kitą sprendimą, institucijos turi vadovautis teismo priimtu sprendimu, t. y. tinkamai įgyvendinti teismo nutartį. Tuo atveju, kai teismas pripažįsta projekto vykdytojo sutartį su tiekėju negaliojančia, tačiau dėl teismo nuomone, pagrįstų aplinkybių (pvz., didžioji dalis darbų pagal sutartį yra atlikti / prekės nupirktos), neįpareigoja sutarties nutraukti, institucijos turėtų vadovautis Rekomendacijų 26 punktu ir taikyti COCOF gairėse nustatytas finansines korekcijas.

Tuo atveju, kai teismas pripažįsta sutartį negaliojančia nuo sutarties sudarymo momento, o darbai pagal sutartį nėra atlikti ir/arba prekės ir paslaugos nėra išgytos, kaip nustatyta Rekomendacijų 5.1–5.3 punktuose, įgyvendinančiosios institucijos turėtų taikyti įtariamo pažeidimo ištaisymo procedūras ir vadovautis Rekomendacijų 18–20 punktais, t. y. pažeidimą institucijos sprendimu gali ištaisyti projekto vykdytojas arba pati institucija, patvirtindama tik tinkamą finansuoti išlaidų sumą. Jeigu institucija nusprendžia, kad pažeidimą turi ištaisyti projekto vykdytojas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pažeidimo nustatymo dienos institucija raštu informuoja projekto vykdytoją apie nustatytą pažeidimą, jo ištaisymo būdus, nustatytus Rekomendacijų 20 punkte, ir nurodo projekto vykdytojui terminą, per kurį nustatytas pažeidimas turi būti ištaisytas ir apie atliktus veiksmus raštu informuota institucija. Institucija turi užtikrinti, kad su pažeidimu susijusios netinkamos finansuoti projekto išlaidos projekto vykdytojui nebūtų apmokėtos ar pripažintos tinkamomis finansuoti anksčiau, nei pažeidimas ištaisomas Rekomendacijų 19–20 punktuose nustatyta tvarka (rekomendacijų 21 punktas).

Finansų ministerija primena, kad 2011 m. lapkričio 7 d. raštu Nr. (18.9.11-01)-6K-1112080, 2011 m. lapkričio 9 d. raštu Nr. (18.9.11-01)-6K-1112178, 2011 m. lapkričio 10 d. raštu Nr. (18.9.11-01)-6K-1112226 paprašė užtikrinti, kad naujos projektų išlaidos, padarytos apmokant pagal sutartis, kurias VPT pripažino niekinėmis ir negaliojančiomis, kurios nebuvo pripažintos tinkamomis deklaruoti Europos Komisijai ir įtrauktos į tvirtinančiajai institucijai jau pateiktas išlaidų deklaracijas, nebūtų įtraukiamos į naujai tvirtinančiosios institucijos pateikiamas išlaidų deklaracijas, iki bus pateiktas Finansų ministerijos paaiškinimas dėl išlaidų, padarytų apmokant pagal sutartis, kurias VPT pripažino niekinėmis ir negaliojančiomis, įtraukimo į išlaidų deklaracijas.

Atsižvelgdami į tai, pažymime, kad tais atvejais, kai įgyvendinančiosios institucijos, tirdamos ir nustatydamos projektų viešųjų pirkimų pažeidimus ir, vadovaudamosi PAFT 197 punktu, siūlydamos ministerijoms ir (ar) kitoms valstybės institucijoms, pagal kompetenciją atsakingomis už bendrai finansuojamus iš ES fondų lėšų ūkio sektorius (toliau – ministerijos), taikyti projektams atitinkamas finansines korekcijas, ir ministerijos, vadovaudamosi PAFT 198 punktu, priimdamos sprendimus dėl tolesnių veiksmų, susijusių su projekto įgyvendinimu, laikėsi Lietuvos Respublikos ir ES struktūrinę paramą reglamentuojančių teisės aktų, projektų, kuriuos įgyvendinant nustatyti viešųjų pirkimų pažeidimai ir kuriems, vadovaujantis teisės aktais, reglamentuojančiais pažeidimų tyrimą, nustatymą ir šalinimą, pritaikytos finansinės korekcijos, išlaidos, kurias įgyvendinančiosios institucijos pripažino tinkamomis finansuoti, laikytinos deklaruotinomis Europos Komisijai ir turi būti įtraukiamos į teikiamas tvirtinančiosios institucijos išlaidų deklaracijas.